

W roku 2019 - **7 dzieci** zostało umieszczonych w rodzinie zastępczej (art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). W razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Gmina Sępólno Krajeńskie zobowiązana była partycypować w kosztach związanych z pobytem **37 dzieci** w szeroko rozumianej pieczy zastępczej.

Na realizację powyższego zadania w 2019 roku wydatkowano kwotę w wysokości **325 250,95zł.**

Gmina Sępólno Krajeńskie wystąpiła o dotację celową z budżetu państwa na dofinansowanie zadań w ramach realizacji „**Programu asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2019**” podpisując umowę nr 20/2019 z dnia 30.10.2019 na okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 roku.

Kwota dofinansowania 58.482,00 zł.

Zadaniem programu jest dofinansowanie wynagrodzenia asystentów rodziny.

Część zadań realizowanych w ramach programu opisanych jest w:

Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2019;

Realizacji Karty Dużej Rodziny w 2019 roku;

Punkcie Interwencji Kryzysowej w Sępólnie Krajeńskim.

Potrzeby związane z realizacją zadań

1. Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji zawodowych asystentów rodziny.
2. Superwizja dla asystentów rodziny.
3. Utrzymywanie dobrej współpracy członków grup roboczych realizujących procedurę Niebieska Karta.
4. Zabezpieczenie środków finansowych na podnoszenie kwalifikacji przez asystentów rodziny.

Mając na uwadze dużą skuteczność w udzielaniu pomocy rodzinom niewydolnym w sprawach opiekuńczo-wychowawczych konieczne jest utrzymanie dotychczasowego kierunku działań, a przede wszystkim wysokiej aktywności i współpracy pozostałych instytucji i organizacji pozarządowych mających w swoich zadaniach prace z rodziną.

Duże znaczenie w realizacji Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Sępólno Krajeńskie ma działalność placówki wsparcia dziennego – Świetlicy Terapeutycznej funkcjonującej na terenie gminy od wielu lat. Podejmowanie przez nią działania skierowane są do dzieci i ich rodzin i wpisują się w założenia programu.

7. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na terenie Gminy Sępólno Krajeńskie na lata 2017-2020

Do zadań własnych gminy, o których mówi ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

- 1) opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
- 3) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
- 4) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Realizacja powyższych zadań w gminie Sępólno Krajeńskie prowadzona była w oparciu o Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2020, którego głównym celem było zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy oraz zwiększenie skuteczności pomocy rodzinom, w których stosowana jest przemoc jak również ochrona ofiar przemocy.

Program został przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Sępólnie Krajeńskim Nr XXVI/199/2016 z dnia 30 listopada 2016 roku.

Cele Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w gminie Sępólno Krajeńskie:

Cel główny:

Przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie w Gminie Sępólno Krajeńskie poprzez tworzenie profesjonalnego i jednolitego systemu wsparcia dla osób zagrożonych bądź uwikłanych w zjawisko przemocy w rodzinie.

Cele szczegółowe:

1. Rozwijanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy.
2. Zwiększenie pomocy i ochrony wobec osób doznających przemocy w rodzinie.
3. Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób, które są podejrzane o stosowanie przemocy w rodzinie.
4. Rozszerzenie kompetencji osób zaangażowanych w działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Sępólno Krajeńskie:Działania:

1. *Diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy Sępólno Krajeńskie – realizacja 2019 rok.*

Raport na temat skali problemu alkoholowego, narkomanii oraz zjawiska przemocy w rodzinie ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji i roli nastolatków (nastolatek w roli ofiary sprawcy przemocy).

Raport zrealizowano w ramach projektu "OTWÓRZ OCZY-NIE DAJ SIĘ PRZEMCY W GMINIE SĘPÓLNO KRAJEŃSKIE!!!" w miesiącach lipiec-sierpień 2019 roku.

2. *Podniesienie poziomu wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie, zmiana mentalności i uwrażliwienie mieszkańców gminy Sępólno Krajeńskie na problematykę przemocy.*

a) Liczba ulotek i plakatów – **500 sztuk** (ulotki i plakaty zostały przekazane do Urzędu Miejskiego w Sępólnie Krajeńskim, Komendy Powiatowej Policji w Sępólnie Krajeńskim, placówek ochrony zdrowia działających na terenie gminy Sępólno Krajeńskie, szkół i przedszkoli na terenie gminy Sępólno Krajeńskie, Gminnej Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Sępólnie Krajeńskim.

W ramach realizowanego projektu z MRPiPS opracowano kalendarz na 2020 rok, plakaty i ulotki dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

b) wsparcie Punktu Interwencji Kryzysowej - najczęściej zgłaszane problemy to: konflikty w relacjach rodzinnych, trudności z adaptacją środowiskową, wzmacnianie kompetencji wychowawczych rodziców, trudności funkcjonowania osób obciążonych przemocą, praca ze sprawcami przemocy, problemy w funkcjonowaniu emocjonalnym (również po przeżyciach traumatycznych), próby samobójcze, sprawy spadkowe.

c) Współpraca z Uniwersytetem Trzeciego Wieku w Sępólnie Krajeńskim, Warsztatami Terapii Zajęciowej w Sępólnie Krajeńskim. Spotkania dotyczące przemocy wobec osób starszych, niepełnosprawnych. W spotkaniach uczestniczyli również przedstawiciele Policji, pomocy społecznej ochrony zdrowia.

d) W ramach realizacji projektu z MRPiPS w 2019 roku i realizacji projektu socjalnego organizowano debaty, festyny i imprezy tematyczne.

3. *Prowadzenie działań edukacyjnych dla dzieci i młodzieży z zakresu radzenia sobie ze stresem i agresją, rozwiązywania konfliktów bez użycia przemocy.*
- a) Zgodnie z Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2019 rok prowadzono profilaktyczną działalność informacyjną i edukacyjną w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych poprzez wsparcie programów profilaktycznych szkół z tereny gminy Sępólno Krajeńskie, organizacja turniejów sportowych. Łącznie w działaniach wzięło udział około 1500 dzieci i młodzieży.
 - b) W szkołach na terenie Gminy Sępólno Krajeńskie odbyły się spotkania ze specjalistami w zakresie profilaktyki uzależnień, bezpieczeństwa poruszania się po drogach, zachowania ostrożności w kontaktach z osobami dorosłymi, promowanie życia w trzeźwości.
 - c) W ramach realizacji projektu z MRPiPS odbył się koncert poruszający tematykę przemocy oraz profilaktykę uzależnień „**Nałogi – droga donikąd**” w wykonaniu zespołu Jacka Dewódzkiego BAND. W spotkaniu udział wzięło 300 uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych z terenu Gminy.
4. *Prowadzenie edukacji w celu wzmocnienia kompetencji wychowawczych rodziców.*

Pracownicy socjalni pracę socjalną prowadzoną poprzez diagnozę, wsparcie, edukację, poradnictwo w obszarze opieki i wychowania dzieci, w tym pomoc w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi. Udzielają również pomocy w rozwiązywaniu i łagodzeniu konfliktów rodzinnych, wsparciu dla osób doznających przemocy, udzielają informacji o poradnictwie specjalistycznym i motywowaną do skorzystania z grup pomocowych. W przypadku sytuacji kryzysowej w rodzinie pomagają w uzyskaniu miejsca w placówce interwencji kryzysowej.

Cel szczegółowy nr 2: Zwiększenie pomocy i ochrony wobec osób doznających przemocy w rodzinie

Działania:

1. *Udzielanie pomocy i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie.*

Liczba wypełnionych „Niebieskich Kart –A” – **61 łącznie** –(Policja – 49, Ośrodek Pomocy Społecznej – 9, Oświata – 2, Ochrona zdrowia – 0, GKRPA - 1); liczba rodzin, gdzie została wszczęta procedura „Niebieska Karta” – **48**. Liczba osób, objętych pomocą grup roboczych w związku z przemocą w rodzinie – **241**.

- W 2019 roku w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Tucholi nie została umieszczona żadna rodzina.
 - W wyniku bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie w 2019 roku 7 dzieci zostało umieszczonych w pieczy zastępczej.
2. *Wspieranie i rozwijanie podmiotów, które udzielają pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie.*

- W 2019 roku odbyły się 4 spotkania Zespołu Interdyscyplinarnego i 102 spotkania grup roboczych.
- Liczba zakończonych procedur w ramach „Niebieskiej Karty” w związku z:
 - ustaniem przemocy w rodzinie i uzasadnionym przypuszczeniu o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie – **28 „Niebieskie Karty”**,
 - rozstrzygnięciem o braku zasadności podejmowania działań, dalszym braku zasadności podejmowania działań – **24 „Niebieskich Kart”**,

3. *Wizyty pracowników socjalnych i dzielnicowych w ramach monitoringu rodzin, gdzie występuje przemoc.*

- Liczba wizyt, gdzie wszczęto procedurę „Niebieska Karta” w 2019 roku pracowników socjalnych oraz funkcjonariuszy policji w rodzinach dotkniętych przemocą w rodzinie – **27 wizyt**. Łącznie monitoringiem objęto **14 środowisk** (niektóre środowiska były monitorowane kilkakrotnie).

4. *Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania pomocy dla osób doznających przemocy w rodzinie.*

Jedno ogłoszenie ukazało się w prasie lokalnej na temat działalności Zespołu Interdyscyplinarnego i Punktu Interwencji Kryzysowej w Sępólnie Krajeńskim zawierające informacje na temat oferowanych form pomocy.

1. Rozpowszechnianie informacji na temat możliwości uzyskania pomocy .

- Liczba ulotek i plakatów – **500 sztuk** (przekazane do: Urzędu Miejskiego w Sępólnie Krajeńskim, Komendy Powiatowej Policji w Sępólnie Krajeńskim, placówek ochrony zdrowia działających na terenie gminy Sępólno Krajeńskie, szkół i przedszkoli na terenie gminy Sępólno Krajeńskie, Gminnej Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Sępólnie Krajeńskim).
- W ramach realizowanego projektu z MRPiPS opracowano kalendarz na 2020 rok, plakaty i ulotki dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Cel szczegółowy nr 3: Zwieszenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób, które są podejrzane o stosowanie przemocy w rodzinieDziałania:

1. *Oddziaływanie psychologiczne i terapeutyczne na osoby stosujące przemoc.*

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sępólnie Krajeńskim z siedzibą Więcborku nie realizowało w 2019 roku programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu powiatu sępoleńskiego w roku 2019 wytypowały łącznie **38** osób, które mogłyby wsiąść udział w programie. W roku 2019 tylko zaledwie **3** osób wyraziło chęć uczestnictwa w powyższym programie. Faktycznie realizowało program **6** osób, a zakończyło **4** osoby.
2. *Rozpowszechnianie informacji na temat konsekwencji stosowania przemocy.*

Informacje znajdują się na stronie internetowej Ośrodka Pomocy Społecznej.

Cel szczegółowy nr 4: Rozszerzenie kompetencji osób zaangażowanych w działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinieDziałania:

1. *Organizacja profesjonalnych szkoleń, podnoszenie wiedzy z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla osób na co dzień zajmujących się tą problematyką, w szczególności (nauczycieli, pedagogów szkolnych, funkcjonariuszy policji, pracowników socjalnych, ochrony zdrowia, kuratorów sądowych itd.).*

- Dnia 12-13 marca 2019 roku odbyło się szkolenie dla członków Zespołu Interdyscyplinarnego, członków grup roboczych oraz osób zaangażowanych w działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w którym udział wzięły 42 osoby.

W ramach realizowanego projektu z MRPiPS odbyły się:

- W dniach 15-16 listopada 2019 r. w Ośrodku Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim odbyły się warsztaty dla rodziców, dziadków i opiekunów prawnych, mające na celu podniesienie wiedzy na temat skutków przemocy, szczególnie gdy sprawcą przemocy jest młody człowiek. Uczestniczyło w nich 26 osoby.
- Ponadto w dniach 25 i 26 listopada 2019 roku odbyły się warsztaty wyjazdowe, gdzie głównym prelegentem była sędzia w stanie spoczynku Anna Maria Wesołowska. Celem warsztatów była wymiana doświadczeń, podniesienia wiedzy nt. skutków przemocy, nawiązanie współpracy pomiędzy instytucjami działającymi na terenie gminy. W ramach projektu zorganizowano również warsztaty w siedzibie Ośrodka dla nauczycieli, pedagogów, pracowników instytucji kultury, biblioteki,

kuratorów, pracowników instytucji pomocy społecznej oraz Policji. Uczestniczyło w nich 50 osób.

- Dnia 16 grudnia 2019 roku w siedzibie tut. Ośrodka odbyło się spotkanie otwarte dla mieszkańców Gminy z osobą, która doświadczyła w swoim życiu przemocy. W spotkaniu wzięło udział 7 osób.

Potrzeby:

1. Organizacja profesjonalnych szkoleń, podnoszenie wiedzy z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla osób na co dzień zajmujących się problematyką (nauczyciele, pedagodzy szkolni, funkcjonariusze Policji, pracownicy pomocy społecznej, ochrony zdrowia i kuratorzy).
2. Superwizja dla osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
3. Utrzymywanie dobrej współpracy przedstawicieli instytucji realizujących program.

7.1. Zespół Interdyscyplinarny

Burmistrz Sępólna Krajeńskiego realizując ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku na mocy Uchwały nr XXXIX/290/13 Rady Miejskiej w Sępólnie Krajeńskim z dnia 28 listopada 2013r. określił tryb i sposób powoływania i odwoływana członków Zespołu Interdyscyplinarnego oraz szczegółowe warunki jego funkcjonowania.

Zespół Interdyscyplinarny działa przy Ośrodku Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim, który zapewnia jego obsługę administracyjną. Prace Zespołu i grup roboczych koordynuje Przewodniczący Zespołu. Przewodniczącym Zespołu jest **Pani Izabela Fröhlke**.

W skład Zespołu Interdyscyplinarnego wchodzi przedstawiciele instytucji związanych z realizacją zadań na rzecz pomocy osobom indywidualnym i rodzinom, są to:

1. Przedstawiciele Ośrodka Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim.
2. Przedstawiciel Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Sępólnie Krajeńskim.
3. Przedstawiciel Komendy Powiatowej Policji w Sępólnie Krajeńskim.
4. Przedstawiciel Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Tucholi.
5. Dyrektor Zakładu Obsługi Oświaty Samorządowej w Sępólnie Krajeńskim oraz Dyrektorzy Szkół i Przedszkoli z Gminy Sępólno Krajeńskie.

6. Przedstawiciele Stowarzyszeń działających na terenie Gminy Sępólno Krajeńskie Duże Różowe Słońce, Dorośli – Dzieciom.
7. Przedstawiciele ochrony zdrowia Centrum Medyczne SPAMED, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Doktor.
8. Przedstawiciel Świetlicy Terapeutycznej w Sępólnie Krajeńskim.
9. Przedstawiciel Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Sępólnie Krajeńskim.
10. Przedstawiciele Centrum Małego Dziecka I rodziny w Sępólnie Krajeńskim.
11. Prokurator Prokuratury Rejonowej w Tucholi.

Celem pracy Zespołu jest zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz stworzenie jednolitego, profesjonalnego systemu interwencji i wsparcia osób zagrożonych lub uwikłanych w przemoc w rodzinie. Zespół Interdyscyplinarny przy współpracy z innymi instytucjami na terenie gminy Sępólno Krajeńskie, podejmuje szereg działań pomocowych, których celem jest ochrona ofiar przemocy w rodzinie poprzez umożliwienie tym osobom korzystanie z profesjonalnej specjalistycznej pomocy, a także działań profilaktycznych i inicjatyw informacyjno-edukacyjnych w zakresie przemocy w rodzinie.

Przed przystąpieniem do wykonywania czynności każdy członek Zespołu oraz grupy roboczej składał oświadczenie, dotyczące zachowania poufności wszelkich informacji i danych uzyskanych podczas realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy.

Na spotkaniach grup roboczych udzielano pomocy osobie, co do której istniało podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. Następnie podejmowano działania w stosunku do osoby, wobec której istniało podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, w celu zaprzestania stosowania tego rodzaju zachowań. Indywidualnie tworzono plan pomocy, który zawierał propozycje działań pomocowych.

W 2019 roku w gminie Sępólno Krajeńskie wszczęto **61 procedur „Niebieska Karta”**.

Odbyły się **4** posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego.

Potrzeby:

Zespół dostrzega potrzebę dalszego doksztalcania, szkolenia – zarówno członków Zespołu, ale i przede wszystkim członków grup roboczych odpowiedzialnych za koordynowanie procedury „Niebieskie Karty” w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz podejmowania adekwatnych interwencji i dalszych pomocowych oddziaływań wobec osób doświadczających, jak i stosujących przemoc w rodzinie. W ocenie Zespołu powinno wpłynąć to na podnoszenie umiejętności pracy z rodziną, gdzie występuje przemoc domowa.

7.2. Punkt Interwencji Kryzysowej

Punkt Interwencji Kryzysowej kontynuuje swoją działalność od 14 lat. Działa w godzinach popołudniowo-wieczornych (cztery dni w tygodniu). Pomoc oraz wsparcie jest bezpłatne. W PIK-u jest zatrudnionych 6 specjalistów.

W Punkcie pracują specjaliści zajmujący się problematyką:

- prawną (prawnik, kurator sądowy),
- psychologiczną (psycholog),
- pedagogiczną (socjoterapeuta),
- socjalną (specjalista pracy socjalnej),
- poradnictwo rodzinne (pedagog).

Najczęściej zgłaszane problemy to:

- rodziny dysfunkcyjne, konflikty w relacjach rodzinnych,
- trudności z adaptacją środowiskową,
- doskonalenie kompetencji wychowawczych rodziców,
- trudności funkcjonowania osób obciążonych przemocą,
- praca ze sprawcami przemocy,
- problemy w funkcjonowaniu emocjonalnym (również po przeżyciach traumatycznych),
- konsultacje,
- wsparcie psychologiczne,
- terapia psychologiczna.

W 2019 roku w Punkcie Interwencji Kryzysowej udzielono łącznie 378 porad indywidualnych.

8. Karta Dużej Rodziny

Od 2014 roku, zgodnie z ustawą o Karcie Dużej Rodziny, gmina Sępólno Krajeńskie realizuje zadanie, a jej obsługą zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim. Karta Dużej Rodziny to system zniżek i dodatkowych uprawnień dla rodzin 3+ zarówno w instytucjach publicznych jak i firmach prywatnych. Posiadacze KDR mają możliwość tańszego skorzystania z oferty podmiotów m.in. z branży spożywczej, paliwowej, bankowej czy rekreacyjnej. KDR wspiera budżety rodzin wielodzietnych oraz ułatwia dostęp do dóbr i usług. Od stycznia 2018 roku Karta Dużej Rodziny dostępna jest w dwóch formach: tradycyjnej (plastikowej) i elektronicznej (na urządzeniach mobilnych).

Od stycznia do grudnia 2019 roku złożono 323 wnioski o Kartę Dużej Rodziny. Zamówiono 627 kart tradycyjnych (plastikowych) oraz 290 kart w formie elektronicznej (aplikacja mobilna).

KARTA DUŻEJ RODZINY

9. Mieszkania chronione

Gmina Sępólno Krajeńskie posiada dwa mieszkania chronione treningowe, które zarządzeniami Burmistrza Sępólna Krajeńskiego zostały oddane Ośrodkowi Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim do bezpłatnego użytkowania z przeznaczeniem na mieszkania chronione.

Mieszkanie chronione treningowe w Sępólnie Krajeńskim przeznaczone jest dla:

- + osoby/rodziny, która ze względu na trudną sytuację życiową, przemoc w rodzinie, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki;
- + osobie z zaburzeniami psychicznymi;
- + osobie opuszczającej pieczę zastępczą lub młodzieżowy ośrodek wychowawczy oraz zakład dla nieletnich.

Mieszkanie chronione treningowe w Wałdowie przeznaczone jest dla osób, które ze względu na trudną sytuację życiową nie mają możliwości powrotu do ostatniego stałego miejsca zamieszkania.

W roku 2019 ze schronienia w mieszkaniach chronionych korzystało **11** osób (w Sępólnie Krajeńskim 8 osób, w Wałdowie 3 osoby). Mieszkania chronione są alternatywnym rozwiązaniem dla osób, które ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu. Jest to forma pomocy społecznej, gdzie udziela się wsparcia sprawach związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego i przygotowaniem do pełnienia ról społecznych, co czynią pracownicy socjalni oraz inni specjaliści.

Łączny koszt utrzymania mieszkań chronionych treningowych w 2019 roku to kwota **17 230,27 zł**.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 kwietnia 2018 r. w sprawie mieszkań od marca 2019 roku mieszkania chronione zostały przekwalifikowane na mieszkania chronione treningowe.

10. Realizacja zadań z zakresu finansowego wsparcia rodziny z dziećmi

System świadczeń rodzinnych ma na celu pomoc rodzinom, które nie są w stanie zaspokoić wszystkich własnych potrzeb związanych z ponoszeniem wydatków na utrzymanie dzieci. W 2019 roku przyjęto łącznie **1322** wniosków, wydano **1389** decyzji

administracyjnych, wypłacono **24.790** świadczeń, na kwotę **5 732 181,66 zł** z podziałem na poszczególne świadczenia:

1. zasiłki rodzinne: liczba wypłaconych świadczeń – 9 362, na łączną kwotę 1 102 034 zł,
2. zasiłki rodzinne wypłacone w ramach „złotówka za złotówkę”: liczba świadczeń – 1 068, na kwotę 71 450,36 zł,
3. dodatki do zasiłku rodzinnego: liczba świadczeń – 4 541, na kwotę 538 889 zł,
4. dodatki do zasiłku rodzinnego płatne w ramach „złotówka za złotówkę”: liczba świadczeń – 1 282, na kwotę 42 630,45 zł,
5. zasiłek pielęgnacyjny: liczba świadczeń – 6 629, na kwotę 1 255 448 zł,
6. świadczenie pielęgnacyjne: liczba świadczeń – 829, na kwotę 1 308 478 zł,
7. specjalny zasiłek opiekuńczy: liczba świadczeń – 476, na kwotę 292 654 zł,
8. jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka: liczba świadczeń - 104, na kwotę 104 000 zł,
9. świadczenie rodzicielskie: liczba świadczeń – 499, na kwotę 425 438 zł,
10. zasiłek dla opiekuna: liczba świadczeń 165, na kwotę 101 237 zł,
11. składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego: liczba składek – 976, na kwotę 299 583 zł,
12. składki na ubezpieczenie zdrowotne: liczba składek – 605, na kwotę 55 098 zł.

W 2019 wniesiono 7 sprawy do Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Bydgoszczy, w tym było 6 decyzji zmieniających decyzję Burmistrza (związane to jest z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, który nie zmienił ustawy o świadczeniach rodzinnych, co uzasadnia odmowę płatności przez Burmistrza) i 1 decyzja utrzymująca w mocy decyzję Burmistrza.

10.1. Rodzaje świadczeń

Zasiłek rodzinny

Zasiłek rodzinny na dziecko przysługiwał, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się (sierota całkowita) nie przekraczał kwoty **674,00 zł**. W przypadku gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługiwał, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekraczał kwoty **764,00 zł**.

Kwoty zasiłku rodzinnego:

- 95,00 zł na dziecko w wieku do ukończenia 5 roku życia ,
- 124,00 zł na dziecko w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 18 roku życia,
- 135,00 zł na dziecko w wieku powyżej 18 roku życia i do 21 lub 24 lat w przypadku kontynuacji nauki w szkole i posiadania orzeczenia o umiarkowanym lub znacznym stopniu

Do zasiłku rodzinnego przysługują dodatki z tytułu:

- 1) urodzenia dziecka;
- 2) opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego;
- 3) samotnego wychowywania dziecka;
- 4) wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej;
- 5) kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego;
- 6) rozpoczęcia roku szkolnego;
- 7) podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania.

Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka

Jednorazowa zapomoga przysługuje matce lub ojcu dziecka, opiekunowi prawnemu albo opiekunowi faktycznemu dziecka, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty **1922,00 zł**.

Z tytułu urodzenia się żywego dziecka przyznaje się jednorazową zapomogę w wysokości 1.000 zł na dziecko. W celu uzyskania prawa do płatności jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka należy przedłożyć zaświadczenie mówiące o pozostawianiu matki dziecka pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży do porodu. Przepisu tego nie stosuje się w przypadku objęcia dziecka opieką prawną.

Świadczenie rodzicielskie

Świadczenie rodzicielskie przysługuje: 1) matce albo ojcu dziecka; 2) opiekunowi faktycznemu dziecka (tj. osobie faktycznie opiekującej się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu rodzinnego o przysposobienie dziecka) w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7. roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego - do ukończenia 10. roku życia; 3) rodzinie zastępczej, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7. roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego - do ukończenia 10. roku życia; 4) osobie, która przysposobiła dziecko, w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7. roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego - do ukończenia 10. roku życia.

Świadczenie rodzicielskie przysługuje ojcu dziecka w przypadku: 1) skrócenia okresu pobierania świadczenia rodzicielskiego na wniosek matki dziecka po wykorzystaniu przez nią tego świadczenia za okres co najmniej 14 tygodni od dnia urodzenia dziecka; 2) śmierci matki dziecka; 3) porzucenia dziecka przez matkę.

Świadczenie rodzicielskie przysługuje przez okres:

- 1) 52 tygodni - w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie, przysposobienia jednego dziecka lub objęcia opieką jednego dziecka;
- 2) 65 tygodni - w przypadku urodzenia dwojga dzieci przy jednym porodzie, przysposobienia dwojga dzieci lub objęcia opieką dwojga dzieci; i sukcesywnie dłużej w zależności ilości urodzonych dzieci.

Świadczenia opiekuńcze

Zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia osobie niepełnosprawnej opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje: niepełnosprawnemu dziecku; osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności; osobie, która ukończyła 75 lat i nie ma płatnego świadczenia emerytalno-rentowego z ZUS lub KRUS.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje także osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługiwał w wysokości **184,42 zł** miesięcznie do 31 października 2019 i w wysokości **215,84 zł** od 1 listopada 2019 roku i płatny jest niezależnie od wysokości dochodów rodziny.

Specjalny zasiłek opiekuńczy - przysługuje osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, jeżeli rezygnują lub nie podejmują (zmiana od 1-01-2015r.) zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje, jeżeli łączny dochód rodziny osoby sprawującej opiekę oraz rodziny osoby wymagającej opieki w przeliczeniu na osobę nie przekraczał kwoty 764,00 zł. Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługiwał w wysokości **620,00 zł miesięcznie**.

Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługuje: matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, innym osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli niepełnosprawność

osoby wymagającej opieki powstała: 1) nie później niż do ukończenia 18. roku życia lub 2) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia. Świadczenie pielęgnacyjne od stycznia do grudnia 2019 roku płatne było w **1583,00 zł (obecnie od 1 stycznia 2020 roku 1830,00 zł)**. W przypadku tego świadczenia również nie stosujemy kryterium dochodowego. W 90 % płatność świadczenia pielęgnacyjnego jest realizowana dla rodziców, którzy nie podejmują zatrudnienia na rzecz opieki nad dzieckiem. Pozostałe 10% stanowi osoby zobowiązane alimentacyjne a sprawujące opiekę nad osobą dorosłą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Zasilek dla opiekuna - celem ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów jest realizacja wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 grudnia 2013 r. (sygn. akt K 27/13), w którym Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 11 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1548) jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Na skutek nowelizacji przepisów ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1456, z późn. zm.), dokonanej ustawą z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw, prawo do świadczenia pielęgnacyjnego nabytego na podstawie ostatecznych i wydanych na okres ważności orzeczenia decyzji administracyjnych wygasła z mocy prawa 30 czerwca 2013 r. Skutkiem tego od 1 lipca 2013 r. część osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne na dotychczasowych zasadach nie mogła z niego korzystać, ponieważ zmodyfikowane ustawą zmieniającą przesłanki nabycia świadczenia wyłączyły te osoby z kręgu uprawnionych. Zasiłek dla opiekuna przysługiwał **w wysokości 620 zł miesięcznie**. Prawo do zasiłku dla opiekuna ustalane jest na czas nieokreślony, chyba że orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności zostało wydane na czas określony. Nie bierzemy pod uwagę kryterium dochodowego. Opłacono, również za świadczeniobiorców składkę społeczną oraz za osoby samotne, składkę zdrowotną.

Potrzeby:

W związku z szacowaniem wydatków na 2020 rok w miesiącu listopadzie i grudniu nastąpi braki środków na wypłatę świadczeń.

W celu płynnego wykonania obowiązku alimentacyjnego funkcjonuje **system funduszu alimentacyjnego**. Fundusz alimentacyjny stanowi system wspierania osób, uprawnionych do alimentów na podstawie tytułu wykonawczego, którego egzekucja jest bezskuteczna. W 2019 roku przyjęto **87** wniosków, wydano **110** decyzji administracyjnych, wypłacono **1 282** świadczenia z funduszu alimentacyjnego na łączną kwotę **509 684 zł**.

Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje rządowy program „**Rodzina 500+**” na mocy ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci. Program „Rodzina 500+” to systemowe wsparcie polskich rodzin. Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Z pomocy korzystają rodzice oraz opiekunowie dzieci do 18 roku życia. Zgodnie ze zmianami wprowadzonymi w Programie „Rodzina 500+”, od 1 lipca 2019 roku świadczenie wychowawcze przysługuje na każde dziecko do ukończenia 18. roku życia, bez względu na dochód osiągany przez rodzinę.

W 2019 roku przyjęto **2001** wniosków (w tym drogą elektroniczną), wydano **1640** informacji przyznających świadczenie wychowawcze, **258** decyzji administracyjnych, wypłacono w formie pieniężnej **25.672** świadczenia wychowawcze na łączną kwotę **12.776.305,96 zł**.

Marnotrawienie świadczenia wychowawczego

Ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci przewiduje mechanizmy zapobiegające „marnotrawieniu świadczeń” lub zapobiegania „wydatkowaniu świadczenia niezgodnie z jego przeznaczeniem”. Zaprojektowane rozwiązania pozwalają w każdej konkretnej, indywidualnej sprawie określić przez organ właściwy jaka forma niepieniężna realizacji świadczenia wychowawczego będzie najbardziej właściwa dla danej rodziny. W przypadku sygnałów o marnotrawieniu świadczenia wychowawczego lub wydatkowania niezgodnie z przeznaczeniem, u rodziny może być przeprowadzony rodzinny wywiad środowiskowy, aby ustalić jak wygląda sytuacja faktyczna w danej rodzinie. Jeżeli w stosunku do osoby ubiegającej się o świadczenie wychowawcze lub osoby pobierającej to świadczenie wystąpią wątpliwości dotyczące sprawowania opieki nad dzieckiem, w tym również w przypadku, o którym mowa w art. 22 ustawy, wydatkowania świadczenia wychowawczego niezgodnie z celem lub marnotrawienia świadczenia wychowawczego, organ właściwy może zwrócić się do kierownika ośrodka pomocy społecznej o przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w celu weryfikacji tych wątpliwości. Oznacza to, że w celu ustalenia jak wygląda sytuacja w danej rodzinie rodzinny wywiad środowiskowy może zostać przeprowadzony zarówno na etapie ubiegania się o świadczenie wychowawcze (dotyczy to wątpliwości co do sprawowania opieki nad dzieckiem), jak i później – w trakcie pobierania tego świadczenia (dotyczy to także wątpliwości co do marnotrawienia świadczenia lub wydatkowania go niezgodnie z przeznaczeniem).

Tutejszy ośrodek w 2019 roku prowadził **3** sprawy dotyczące zamiany formy wypłaty świadczenia wychowawczego z pieniężnej na rzeczową lub na opłacanie usług w związku z marnotrawieniem świadczeń wychowawczych. Rodziny znajdują się pod opieką pracowników

społecznych i asystentów rodziny dzięki czemu środki z „Programu 500+” przekazane są na zabezpieczenie potrzeb dzieci.

Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego

Rodziny, w których chociażby jeden z członków rodziny przebywa poza granicami RP podlegają koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Składają one wniosek za pośrednictwem Ośrodka Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim. Tutejsza instytucja przekazuje dokumentację według właściwości Delegaturze Kujawsko - Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, celem ustalenia prawa do świadczenia wychowawczego. Nie dotyczy to członków rodzin wyjeżdżających lub przebywających poza granice RP z powodu: pobytu turystycznego, leczniczego lub związanego z podjęciem przez dziecko kształcenia. W 2019 roku ośrodek przekazał **135** wnioski w niniejszej sprawie.

Potrzeby:

Decyzją Wojewody Kujawsko-Pomorskiego w Bydgoszczy ustalono budżet na realizację świadczenia wychowawczego na poziomie 9.280.700,00 zł i jest on niewystarczający. Przewiduje się, iż braki na realizację wyżej wymienionego zadania wyniosą około 6.319.300,00 zł. Środki pozwalają zabezpieczyć finansowanie powyższego zadania do miesiąca lipca 2020 roku.

Od lipca 2018 roku tutejszy Ośrodek rozpoczął realizację rządowego programu „Dobry start” na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry start. Powyższe świadczenie w wysokości 300 złotych przysługuje raz w roku w związku z rozpoczęciem roku szkolnego do ukończenia przez dziecko lub osobę uczącą się 20. roku lub 24. roku życia w przypadku dzieci lub osób uczących się legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności. W okresie od lipca 2019 roku do 30 listopada 2019 roku ustalono prawo do **1952** świadczeń dobry start (1945 świadczeń przyznano, 6 decyzji odmownych, 1 wniosek bez rozpatrzenia, 1 świadczenie nienależnie pobrane przypisano do zwrotu). Wyplacono **1945** świadczeń na łączną kwotę **583.500,00 zł**.

Od 1 stycznia 2017 r., z tytułu urodzenia się żywego dziecka z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu, przysługiwać będzie prawo do jednorazowego świadczenia w wysokości 4000 zł, przyznawanego na podstawie przepisów ustawy z dnia 4 listopada 2016r.

Wsparcie dla kobiet
w ciąży i rodzin
Za życiem

o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. Zgodnie z art. 2 ust. 2 ww. ustawy, z wnioskiem o jednorazowe świadczenie, będzie mogła wystąpić: matka, ojciec, a także opiekun prawny albo opiekun faktyczny. Jednorazowe świadczenie przysługuje bez względu na osiągnięte dochody. Świadczenie płatne jest w kwocie 4000,00 zł jednorazowo. Wniosek o wypłatę należy złożyć w terminie 12 miesięcy od dnia narodzin dziecka.

Dodatki mieszkaniowe, czyli świadczenie pieniężne wypłacane przez gminę osobom w trudnej sytuacji finansowej, służące dofinansowaniu do wydatków ponoszonych w związku z zajmowaniem lokalu mieszkaniowego. Dodatek mieszkaniowy przysługuje osobom posiadającym tytuł prawny do zajmowanego lokalu mieszkalnego osiągającym niskie dochody, posiadającym odpowiednią powierzchnię użytkową lokalu.

Tabela 6. Dodatki mieszkaniowe – realizacja 2019 r.

Plan wydatków budżetowych na 2019 r.	293 000,00 zł
Kwota wypłaconych świadczeń	290 246,05 zł
Liczba złożonych wniosków	254
Liczba decyzji odmownych	19
Liczba gospodarstw domowych korzystających z dodatku mieszkaniowego	160

Dodatek energetyczny przysługuje osobom które otrzymują dodatek mieszkaniowy. Prawo do dodatku energetycznego dla odbiorców wrażliwych przysługuje przy spełnieniu wszystkich poniższych wymogów:

- 1) osobie, przyznano dodatek mieszkaniowy,
- 2) osoba jest stroną umowy kompleksowej lub umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym,
- 3) zamieszkuje w miejscu dostarczania energii elektrycznej.

Tabela 7. Dodatki energetyczne – realizacja 2019 r.

Plan wydatków budżetowych na 2019 r.	5 338,47 zł
Kwota wypłaconych świadczeń	4 980,34 zł
Liczba złożonych wniosków	69
Liczba decyzji odmownych	0
Liczba gospodarstw korzystających z dodatku energetycznego	41

11. Organizacja pracy i kadra

11.1. Organizacja pracy

Ośrodek Pomocy Społecznej został samodzielną jednostką w roku 2007. Posiada statut i regulamin organizacyjny, jest jednostką organizacyjną gminy Sępólno Krajeńskie podporządkowaną bezpośrednio Burmistrzowi Sępólna Krajeńskiego. Podstawą gospodarki finansowej Ośrodka jest roczny plan finansowy, sporządzony na rok budżetowy, zgodnie z obowiązującymi wytycznymi w sprawie budżetu.

Ośrodek Pomocy Społecznej działa na podstawie:

1. Zarządzenia **powołującego Ośrodek Pomocy Społecznej**
2. **Statutu** Ośrodka Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim
3. **Regulaminu organizacyjnego** Ośrodka Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim

W roku 2019 Dyrektor Ośrodka Pomocy Społecznej wydał łącznie **11** zarządzeń dotyczących organizacji Ośrodka. Wszelkie świadczenia Ośrodka realizowane są w stosownych systemach informatycznych zatwierdzonych przez Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej.

11.2. Zasoby kadrowe

W Ośrodku Pomocy Społecznej na dzień 31.12.2019 roku zatrudniano 62 pracowników, co stanowiło 60,88 etatu. Na podstawie umowy o pracę na czas określony na dzień 31.12.2019 roku zatrudnionych było 6 osób, a pozostałe 56 osób to pracownicy zatrudnieni na stałe.

Niezbędnym warunkiem prawidłowej realizacji zadań pomocy społecznej jest posiadanie dobrego zespołu pracowników wyposażonego w specjalistyczną wiedzę i doświadczenie. Specyfika problemów występujących w lokalnym środowisku powoduje, iż świadczenie pracy w Ośrodku wymaga coraz większej specjalizacji i profesjonalizacji usług.

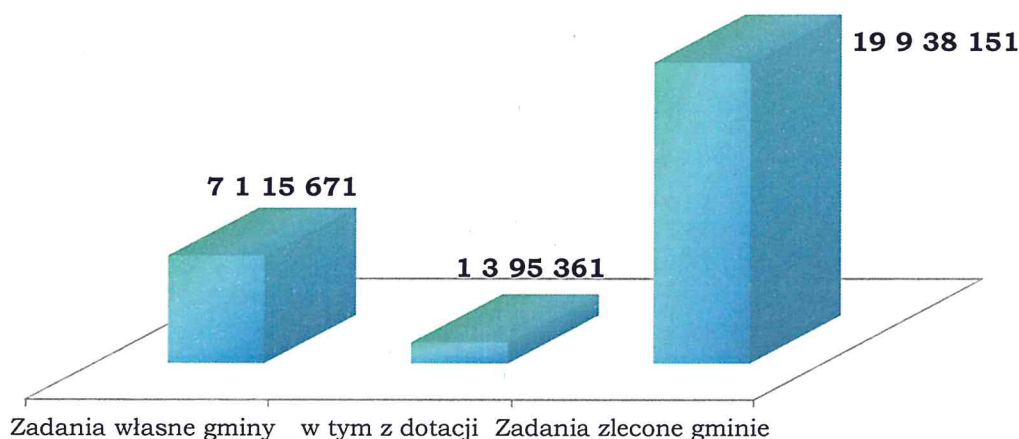
Rosnące wymagania w zakresie posiadanych kwalifikacji, którymi powinni charakteryzować się zarówno pracownicy socjalni, asystenci rodziny, opiekunki oraz pracownicy merytoryczni obsługi administracyjno - finansowej, znajdują swój wyraz we wzroście poziomu wykształcenia kadry Ośrodka.

11.3. Budżet OPS

Zgodnie z art. 44 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, wydatki publiczne mogą być ponoszone na cele i w wysokościach ustalonych m.in. w uchwale budżetowej jednostki samorządu terytorialnego lub planie finansowym jednostki sektora finansów publicznych. Podstawą gospodarki finansowej jednostki pomocy społecznej jest plan dochodów i wydatków jednostki (plan finansowy jednostki budżetowej), przygotowywany przez daną jednostkę budżetową.

Budżet Ośrodka Pomocy Społecznej w roku 2019 wynosił **27 053 822,05 złotych**, w tym zadania własne gminy w wysokości **7 115 670,59 złotych** (dotacja 1 395 360,60 złotych) zadania zlecone gminy w kwocie **19 938 151,46 złotych**.

Wykres 1: Podział zadań Ośrodka Pomocy Społecznej w roku 2019

WYDATKI

Wydatki na zadania własne gminy od ostatnich kilku lat pozostają na porównywalnym poziomie. Przede wszystkim zwiększeniu uległy wydatki związane z pieczą zastępczą, dożywianiem dzieci i osób potrzebujących oraz usługi skierowane do seniorów (usługi opiekuńcze).

Tabela 8: Wydatki Ośrodka Pomocy Społecznej w roku 2019

Rozdział	§	Treść	Plan	Wykonanie	%
WYDATKI BIEŻĄCE					
DZIAŁ 851 OCHRONA ZDROWIA			211 263,00	211 258,80	100,00%
85154		PRZECIWDZIAŁANIE ALKOHOLOWI	211 050,00	211 050,00	100,00%
85195		POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ	213,00	208,80	98,03%
DZIAŁ 852 POMOC SPOŁECZNA			6 832 238,89	6 482 151,06	94,88%
85205		ZADANIA W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY	48 589,00	42 336,04	87,13%
85205		ZADANIA W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY PROJEKT PRZEMOC	64 750,00	64 745,48	99,99%
85213		SKŁADKI NA UBEZPIECZENIA ZDROWOTNE OPŁACANE ZA OSOBY POBIERAJĄCE NIEKTÓRE ŚWIADCZENIA Z POMOCY SPOŁECZNEJ, NIEKTÓRE ŚWIADCZENIA RODZINNE ORAZ ZA OSOBY UCZESTNICZĄCE W ZAJĘCIACH W CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ	14 480,00	14 471,77	99,94%
85214		ZASIŁKI I POMOC W NATURZE ORAZ SKŁADKI NA UBEZPIECZENIA EMERYTALNE I RENTOWE	435 362,00	405 850,42	93,22%
85215		Dodatki mieszkaniowe	310 629,41	305 413,94	98,32%
85216		ZASIŁKI STAŁE	190 215,00	188 235,36	98,96%
85219		OŚRODKI POMOCY SPOŁECZNEJ	3 959 403,46	3 845 264,45	97,12%
85220		JEDNOSTKI SPECJALISTYCZNEGO PORADNICTWA, MIESZKANIA CHRONIONE I OŚRODKI INTERWENCJI KRYZYSOWEJ	22 000,00	17 230,27	78,32%
85228		USŁUGI OPIEKUŃCZE I SPECJALISTYCZNE USŁUGI OPIEKUŃCZE	140 428,00	136 700,00	97,35%
85230		POMOC W ZAKRESIE DOŻYWIANIA	318 400,00	318 400,00	100,00%
85295		POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ	1 327 982,02	1 143 503,33	86,11%
Projekt „Program Aktywizacja i Integracja – Nowy Start” w ramach PAL”					
DZIAŁ 855 RODZINA			20 365 070,84	20 360 412,19	99,98%
85501		ŚWIADCZENIA WYCHOWAWCZE	12 946 201,00	12 946 201,00	100,00%
85502		ŚWIADCZENIA RODZINNE, ŚWIADCZENIE Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO ORAZ SKŁADKI NA UBEZPIECZENIA EMERYTALNE I RENTOWE	6 202 536,00	6 202 354,07	100,00%
85503		KARTA DUŻEJ RODZINY	2 148,84	1 900,50	88,44%
85504		WSPIERANIE RODZINY	1 159 067,00	1 154 857,71	99,64%
85504		WSPIERANIE RODZINY	556 047,00	552 137,71	99,30%
"DOBRY START"					
85504		WSPIERANIE RODZINY	603 020,00	602 720,00	99,95%
85513		SKŁADKI NA UBEZPIECZENIE ZDROWOTNE	55 118,00	55 098,91	99,97%
OGÓŁEM WYDATKI			27 408 572,73	27 053 822,05	98,71%

DOCHODY

Podstawowym źródłem dochodów, Ośrodka Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim są:

1) środki związane z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych jednostkom samorządu terytorialnego tj.: wpłaty od dłużników alimentacyjnych, zwroty nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego.

2) środki związane z realizacją zadań własnych z zakresu pomocy społecznej, wśród uzyskanych dochodów są między innymi tj.: wpłaty z tytułu świadczonych usług opiekuńczych, wpłaty z tytułu opłat za DPS.

Tabela 9: Dochody Ośrodka Pomocy Społecznej w roku 2019

Rozdział	§	Treść	Plan	Wykonanie	%
DOCHODY BIEŻĄCE					
DZIAŁ 851 OCHRONA ZDROWIA			1 500,00	409,43	27,30%
85154		PRZECIWDZIAŁANIE ALKOHOLOWI	1 500,00	409,43	27,30%
DZIAŁ 852 POMOC SPOŁECZNA			139 959,00	136 460,00	97,50%
85213		SKŁADKI NA UBEZPIECZENIA ZDROWOTNE OPŁACANE ZA OSOBY POBIERAJĄCE NIEKTÓRE ŚWIADCZENIA Z POMOCY SPOŁECZNEJ, NIEKTÓRE ŚWIADCZENIA RODZINNE ORAZ ZA OSOBY UCZESTNICZĄCE W ZAJĘCIACH W CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ	822,00	0,00	0,00%
85214		ZASIŁKI I POMOC W NATURZE ORAZ SKŁADKI NA UBEZPIECZENIA EMERYTALNE I RENTOWE	1 419,00	411,00	28,96%
85216		ZASIŁKI STAŁE	1 300,00	966,58	74,35%
85219		OŚRODKI POMOCY SPOŁECZNEJ	25 278,00	24 709,78	97,75%
85228		USŁUGI OPIEKUŃCZE I SPECJALISTYCZNE USŁUGI OPIEKUŃCZE	110 047,00	109 982,64	99,94%
85230		POMOC W ZAKRESIE DOŻYWIANIA	600,00	390,00	65,00%
85295		POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ	493,00	0,00	0,00%
DZIAŁ 855 RODZINA			33 227,00	25 385,73	76,40%
85501		ŚWIADCZENIE WYCHOWAWCZE	17 902,00	15 239,09	85,13%
85502		ŚWIADCZENIA RODZINNE	14 820,00	10 146,69	68,47%
85504		WSPIERANIE RODZINY	5,00	0,00	0,00%
85513		SKŁADKI NA UBEZPIECZENIE ZDROWOTNE	500,00	0,00	0,00%
OGÓŁEM DOCHODY			174 686,00	162 255,21	92,88%

Dochody z wyżej wymienionych źródeł stanowią ponad 92,88% ogółu dochodów. Z roku na rok znacznie zwiększają się dochody z tytułu opłat za usługi opiekuńcze. Z pewnością głównym powodem radykalnego wzrostu liczby godzin usług opiekuńczych, a co za tym idzie wzrostu odpłatności, jest sukcesywne starzenie się mieszkańców. Nie bez znaczenia pozostaje również cena usług opiekuńczych oraz przyjęte przez gminę zasady odpłatności za usługi opiekuńcze. Znikomy udział w dochodach realizowanych przez Ośrodek Pomocy mają dochody z tytułu nienależnie pobranych zasiłków stałych i składek od tych zasiłków, czy też wpływ z tytułu terminowego opłacania podatków.

11.4. Postępowania w ramach ustawy PZP

Dla prawidłowej realizacji zadań tutejszy Ośrodek w roku 2019 przeprowadził postępowania wynikające z ustawy z dnia 29 stycznia 2004 roku Prawo Zamówień Publicznych oraz zgodnie z zasadami **Regulaminu udzielania zamówień publicznych**.

Zgodnie z powyższym w roku 2019 przeprowadzono:

- 1. postępowania w trybie rozeznania rynku dla zamówień powyżej 7 000 euro do 20 000 euro:**
 - a) dożywianie dzieci w Szkole Podstawowej nr 3 w Sępólnie Krajeńskim
 - b) zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu oraz współuzależnionych
 - c) zapytanie ofertowe na przeprowadzenie poradnictwa prawnego
 - d) zapytanie ofertowe na przeprowadzenie poradnictwa psychologicznego i rodzinnego
 - e) zapytanie ofertowe na dostawę artykułów spożywczych na potrzeby działań realizowanych w ramach projektu
 - f) zapytanie ofertowe na liderów lokalnych centrów integracji
- 2. postępowania w trybie zapytania ofertowego dla zamówień powyżej 20 000 euro jednak nie przekraczających 30 000 euro:**
 - a) przetarg nieograniczony na przygotowanie i dostarczenie gorących posiłków jednodaniowych dla uczniów szkół z terenu Gminy Sępólno Krajeńskie oraz na świadczenie usług restauracyjnych polegających na sporządzeniu i wydawaniu gorących posiłków dla klientów Ośrodka Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim
- 3. zapytania ofertowe/rozeznanie rynku do 7000 euro**
 - a) 6 zapytań na zakup zestawów komputerowych i komputerów przenośnych
 - b) zapytanie na zakup tonerów do kser i drukarek
 - c) zapytanie na warsztaty kulinarne w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020
 - d) zapytanie na świadczenie usług pogrzebowych

- e) zapytanie o udzielenie schronienia i noclegowni dla osób bezdomnych
- f) zapytanie na usługi transportowe – załadunek, przywóz i rozładunek artykułów spożywczych nie wymagających warunków chłodniczych w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020, zapytanie na usługi transportowe – załadunek, przywóz i rozładunek artykułów spożywczych wymagających warunków chłodniczych w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020
- g) zapytanie ofertowe na usługę doradcy zawodowego
- h) zapytanie ofertowe na szkolenie z zakresu I pomocy przedmedycznej
- i) zapytanie ofertowe na szkolenie z zakresu kompetencji osobistych
- j) zapytanie ofertowe na zakup , dostawę i montaż mebli w świetlicach wiejskich
- k) zapytanie ofertowe – pikniki rodzinne

11.5. Skargi i wnioski

Do Ośrodka Pomocy Społecznej w roku 2019 nie wpłynęła żadna skarga.

11.6. Kontrole

W roku 2019 w Ośrodku Pomocy Społecznej przeprowadzono następujące kontrole:

1. Terminowość przekazywania składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne i Fundusz pracy w okresie od 01.01.2019 do 31.03.2019 roku

Kontrolą objęto następujące zagadnienia:

- ❖ analiza deklaracji oraz wysokości i terminowości przekazywanych składek ZUS przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim w okresie od 01.01.2019 do 31.03.2019 roku (pracownicy i świadczeniobiorcy).

Zaleceń pokontrolnych brak.

2. Kontrola w zakresie realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, zgodności zatrudnienia asystentów rodziny z wymaganymi kwalifikacjami. Okres objęty kontrolą od 01.01.2017 roku do 23.09.2019 roku.

Zalecenia pokontrolne:

Przestrzegać terminu składania sprawozdania o którym mowa w art. 179 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

3. Ocena przebiegu prac interwencyjnych pod kątem zgodności z obowiązującymi przepisami prawa oraz postanowieniami umowy o organizacji prac interwencyjnych nr 610-47/2019, nr 610-107/2019, nr 610-180/2019.

Zaleceń pokontrolnych brak.

12. Współpraca Ośrodka Pomocy Społecznej z instytucjami zewnętrznymi

Ośrodek Pomocy Społecznej realizując swoje liczne zadania ma możliwość korzystania ze wsparcia i pomocy instytucji zewnętrznych działających na terenie całego kraju tj.:

Jednostki samorządowe:

- Centrum Małego Dziecka i Rodziny w Sępólnie Krajeńskim
- Centrum Kultury i Sztuki w Sępólnie Krajeńskim wraz z Wiejskimi Ośrodkami Kultury oraz Świetlicami Wiejskimi na terenie gminy Sępólno Krajeńskie
- Urząd Miejski w Sępólnie Krajeńskim
- Centrum Sportu i Rekreacji w Sępólnie Krajeńskim
- Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna w Sępólnie Krajeńskim
- Biblioteka Publiczna w Sępólnie Krajeńskim
- Zakład Gospodarki Komunalnej w Sępólnie Krajeńskim
- Zakład Transportu i Usług w Sępólnie Krajeńskim
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sępólnie Krajeńskim (siedziba w Więcborku)
- Powiatowy Urząd Pracy w Sępólnie Krajeńskim
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Sępólnie Krajeńskim

Stowarzyszenia:

- Stowarzyszenie „Dorośli – Dzieciom”
- Stowarzyszenie „Duże Różowe Słońce”
- Krajeńskie Stowarzyszenia Amazonek „ORCHIDEA”
- Stowarzyszenie WIOSNA - „Szlachetna Paczka”

Placówki Oświaty :

- Szkoła Podstawowa w Zalesiu
- Szkoła Podstawowa w Wałdowie
- Szkoła Podstawowa w Zbożu
- Szkoła Podstawowa w Lutowie
- Szkoła Podstawowa w Wiśniewie
- Szkoła Podstawowa nr 1 w Sępólnie Krajeńskim
- Zespół Szkół Specjalnych nr 2 w Sępólnie Krajeńskim
- Szkoła Podstawowa nr 3 w Sępólnie Krajeńskim
- Przedszkole Integracyjne nr 1 w Sępólnie Krajeńskim
- Przedszkole „BAJKA” w Sępólnie Krajeńskim

- Liceum Ogólnokształcące w Sępólnie Krajeńskim
- Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Sępólnie Krajeńskim

Ochrona zdrowia:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „DOKTÓR”
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „SPAMED”
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „BONUS PLUS”
- Szpitale na terenie całej polski
- Stacja Opieki Długoterminowej „CARITAS”
- Ośrodki Leczenia Uzależnień w Wandzinie, Piecewie, Świeciu, Sępólnie Krajeńskim

Pozostałe

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Sępólnie Krajeńskim
- Komenda Powiatowa Policji w Sępólnie Krajeńskim
- Urząd Skarbowy w Sępólnie Krajeńskim
- Straż Pożarna w Sępólnie Krajeńskim
- Ośrodki pomocy społecznej na terenie całej Polski
- Domy pomocy społecznej na terenie całej Polski
- Schroniska dla bezdomnych, noclegownie
- Domy dla dzieci w Małej Cerkwicy oraz Więcborku
- Ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w Tucholi, Jachcice
- Dom Samotnej Matki Ciechocinek
- Rodzinny Dom Dziecka w Wąwelnie
- Sądy rejonowe, okręgowe
- Zespoły Kuratorskich Służb Sądowych
- Powszechny Zakład Ubezpieczeń w Sępólnie Krajeńskim
- Sołectwa gminy Sępólno Krajeńskie
- Polski Komitet Pomocy Społecznej w Bydgoszczy
- Warsztaty Terapii Zajęciowej w Sępólnie Krajeńskim
- Świetlica terapeutyczna w Sępólnie Krajeńskim
- Parafia św. Mateusza w Wałdowie
- Parafia św. Bartłomieja w Sępólnie Krajeńskim
- Bydgoski Zakład Doskonalenia Zawodowego
- Spółdzielnie mieszkaniowe

- Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Sępólnie Krajeńskim
- Zakłady karne, areszty śledcze
- Prokuratura Rejonowa w Tucholi
- Spółdzielnia Pracy Kominiarzy, Rejonowy Zakład Kominiarzy

FIRMY PRYWATNE:

- VEGA MEBLE - Kazimierz Kotuniak
- Hurtownia Materiałów Budowlanych „StanBud” – Stanisław Jureńczyk
- Usługi transportowe – Piotr Wenda
- Restauracja, kawiarnia, hotel „SŁONECZNA” - Piekut Andrzej
- FOTECH – Florczak Mariola
- Drukarnia „DANIEL” – Ewa Wierzchucka
- KAPOST sp. z o.o.
- MAZART – Maciej Zgrzeba
- Sklep Sportowy Sępólno Krajeńskie
- Usługi Gastronomiczne – Bożena Binkowska
- Zakład Usług Pogrzebowych i Cmentarnych - Adam Grabowski
- Usługi Gastronomiczne - Waldemar Piekut
- Zakład Kamieniarski – Tomasz Mindykowski
- „MIŚ-ROBI” Usługi Ogólnobudowlane – Michał Kubicki
- Usługi Transportowe - Andrzej Petner
- SHAPE WELLNESS Club – Michał i Jolanta Lica
- Apteki na terenie Sępólna Krajeńskiego
- Gabinet Rehabilitacji i Terapii Manualnej – Lucyna Suchomska
- Sklep „LEWIATAN” Sępólno Krajeński – Alicja Dąbrowska
- Sklep „LEWIATAN” Wałdowo

13. Potrzeby i plany Ośrodka Pomocy Społecznej w zakresie świadczenia pomocy na rzecz mieszkańców gminy Sępólno Krajeńskie na rok 2020

13.1. Potrzeby

1. Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji zawodowych zarówno kadry OPS, członków Zespołu Interdyscyplinarnego i Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
2. Superwizja dla pracowników socjalnych i asystentów rodziny;

3. Utrzymywanie dobrej współpracy członków realizujących procedurę Niebieskiej Karty;
4. Zapewnienie kompleksowej i fachowej obsługi interesantów poprzez utrzymywanie odpowiedniej kadry;
5. Zabezpieczenie środków finansowych na płynną realizację zadań Ośrodka;
6. Rozwój działań na rzecz społeczności lokalnej;
7. Pozyskanie pomieszczenia na cele magazynowe niezbędne do przechowywania żywności oraz otrzymywanych rzeczy, przedmiotów od darczyńców;
8. Kierowanie się innowacyjnymi rozwiązaniami w celu świadczenia pracy socjalnej;
9. Pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych w ramach ogłaszanych konkursów
10. Kontynuowanie pozyskiwania środków finansowych oraz realizacji zadań w ramach programów:
 - a) Program **„Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2020”**
 - b) Rządowy program **„Opieka 75+”**
 - c) Wieloletni rządowy program **„Posiłek w szkole i w domu”**
 - d) **„Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie”** (edycja 2020)
 - e) Program **„Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”** (edycja 2020)
 - f) **„Program Aktywności Lokalnej – Aktywni w Sępólnie Krajeńskim”**
11. Zagospodarowanie czasu i przestrzeni osobom starszym – monitorowanie ogłoszeń i konkursów skierowanych dla seniorów.

13.2. Plany

1. Realizacja zadań w ramach:
 - a) Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Sępólno Krajeńskie na lata 2018-2020
 - b) Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Gminie Sępólno Krajeńskie na lata 2017 – 2020
 - c) Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2020
2. Aplikowanie o środki zewnętrzne wg potrzeb
3. Realizowanie działań projektowych:
 - a) Program Aktywizacja i Integracja – Nowy Start w ramach PAL
Projekt realizowany będzie w okresie od 01.01.2019 do 31.12.2020. Budżet ogólny projektu wynosi **1.159.933,65** złotych w tym: środki unijne wynoszą **985.943,14** złotych, wkład własny wynosi **173.990,51** złotych. Projekt **„Program Aktywizacja i Integracja- Nowy Start”** w ramach realizacji PAL jest kierowany do **72** mieszkańców naszej gminy oraz **40** osób z ich otoczenia. Projekt zakłada aktywne włączenie

społeczne oraz powrót na rynek pracy. Obejmuje działania aktywizacji zawodowej i społecznej oraz usługi świadczone w społeczności lokalnej.

W ramach projektu realizowane będą działania aktywności społecznej:

- ✓ spotkania integracyjno-edukacyjne poświęcone lokalnym tradycjom i wydarzeniom, które są realizowane corocznie w poszczególnych miejscowościach np. dzień dziecka, dzień kobiet, andrzejki, mikołajki i inne
- ✓ zajęcia z rękodzieła artystycznego
- ✓ wyjazdy do kina, teatru
- ✓ zajęcia integracyjne ze specjalistami wybranymi na podstawie diagnozy; oraz działania w ramach aktywności zawodowej:
- ✓ zajęcia w Klubie Integracji Społecznej (siedziba klubu znajduje się w Ośrodku Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim w Sali nr 5)
- ✓ spotkania z doradcą zawodowym
- ✓ podnoszenie oraz zdobywanie nowych kompetencji w ramach kursów: robotnik budowlany, piekarz/cukiernik, kurs kroju i szycia oraz kurs fryzjerstwa

b) Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (POWER) – Ośrodek Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim na rzecz włączenia społecznego

Celem projektu pod nazwą „**Ośrodek Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim na rzecz włączenia społecznego!**” Celem projektu jest poprawa skuteczności oraz efektywności pomocy społecznej na terenie Gminy Sępólno Krajeńskie i wdrożenie nowego modelu pracy i poprawę obsługi osób zgłaszających się do Ośrodka. Realizowany będzie w okresie od 01.01.2020 do 30.06.2021r. Całość projektu opiewa na kwotę **421 472,50zł** (projekt nie wymaga wkładu własnych środków finansowych).

4. Partnerstwo i współpraca.

DYREKTOR
Ośrodka Pomocy Społecznej
w Sępólnie Krajeńskim

mgr IZABELA FRÖHLKE